

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 3 juni 2008

Mål nr

B 301-08

KLAGANDE

FS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat JÅ

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 STOCKHOLM

SAKEN

Narkotikabrott

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 14 december 2007 i mål B 5402-07

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sätt hovrättens dom att påföljden bestäms till villkorlig dom jämte dagsböter nittio (90) å tvåhundraåttio (280) kr.

För försvaret av FS i Högsta domstolen tillerkänns JÅ ersättning av allmänna medel med tretusentrehundrasjuttioåtta (3 378) kr för arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 676 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

FS har yrkat att gärningen skall bedömas som ringa narkotika- brott och påföljden bestämmas till en icke frihetsberövande sådan.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Den första frågan i målet är om FSs innehav av 0,73 gram kokain skall, som hovrätten funnit, bedömas som narkotikabrott av normalgraden eller som ringa narkotikabrott.

Som utgångspunkt för bedömningen av straffvärdet i narkotikamål använder domstolarna i allmänhet på grundval av praxis utvecklade tabeller i vilka ett ”normalt” straffvärde anges i förhållande till den art och mängd narkotika som gärningen avser (se Sterzel, Studier rörande påföljdspraxis med mera,

tredje upplagan, 2005, s. 461–504). Såväl lagstiftaren (se särskilt prop. 1980/81:76) som Högsta domstolen (se senast NJA 2004 s. 354) har emellertid i olika sammanhang betonat vikten av att iaktta försiktighet med att fastställa och tillämpa generella schabloner avseende art och mängd som grund för straffvärdebedömningen i enskilda fall. Detta gäller särskilt när det är fråga om hantering av mer betydande mängder narkotika. När det gäller mindre mängder narkotika framstår det, om inga särskilda omständigheter föreligger (jfr t.ex. NJA 1987 s. 757 och 1989 s. 837), som mer naturligt att straffvärdebedömningen sker med tillämpning av schabloner (jfr NJA 1993 s. 38). Ett sådant synsätt ligger också bakom den år 1993 införda ändringen i 2 § narkotikastrafflagen enligt vilken bedömningen av om ett brott är att anse som ringa skall göras med ”hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter”.

Bakgrunden till den fråga som nu är aktuell är att någon klar praxis inte föreligger när det gäller innehav av kokain i den storleksordning som åtalet mot FS avser. Enligt fast praxis är innehav upp till 0,6 gram kokain att bedöma som ringa narkotikabrott som bestraffas med böter medan innehav av 1,0 gram och däröver anses ha ett straffvärde på fängelsenivå och inte rubriceras som ringa brott. Frågan är hur innehav av kokain i intervallet mellan de angivna mängderna normalt skall bedömas.

I förarbetena till den nyss nämnda lagändringen år 1993 (prop. 1992/93:142 s. 17) uttalades att utrymmet för att tillämpa det ringa brottet borde vara ytterst litet när det gäller innehav av heroin eller kokain. Ett brott borde inte bedömas som ringa ”annat än vid enstaka innehav av en helt obetydlig mängd”. Med hänvisning till detta uttalande ansåg Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1997 s. 193 att innehav av 0,17 gram heroin (vilket angavs

motsvara drygt tre doser för en person utan tolerans för heroin) inte var att anse som ringa brott.

Om man ser endast till de schabloner som domstolarna brukar utgå från vid bedömningen av olika narkotikabrotts straffvärde, kan en gräns mellan ringa brott och brott av normalgraden vid innehav av 0,6 gram kokain framstå som mindre väl förenlig med intresset av att främja en generellt sammanhängande och konsekvent ordning för straffvärdebedömningen (jfr Sterzel a.a., andra upplagan, 2001, s. 144 ff. samt a.a. tredje upplagan, 2005, s. 491 f.). Mot bakgrund av förarbetsuttalandena vid lagändringen år 1993 och Högsta domstolens tolkning av dessa i 1997 års fall, får ändå övervägande skäl anses tala för att innehav av mer än 0,6 gram kokain som utgångspunkt inte är att bedöma som ringa brott. Det innehav som åtalet avser (till mängden motsvarande kring sju doser för en person utan tolerans för kokain) skall därför bedömas som brott av normalgraden enligt 1 § narkotikastrafflagen. För sådant brott är straffskalan fängelse i högst tre år.

Vad därefter angår påföljdsfrågan gör Högsta domstolen följande bedömning.

Narkotikabrott som inte är ringa brukar sägas vara brott av sådan art att påföljden normalt skall bestämmas till fängelse (se t.ex. NJA 1997 s. 522, 2001 s. 86 samt 2001 s. 570). Som Högsta domstolen vid flera tillfällen framhållit (se t.ex. NJA 1999 s. 561 och, senast, Högsta domstolens domen 14 maj 2008 i mål B 5251-06) kan emellertid den presumtion som ligger däri variera beroende på brottslighetens karaktär i det enskilda fallet och

omständigheterna vid brottet. När det gäller narkotikabrott får det antas att presumtionen för fängelse främst gör sig gällande beträffande sådana gärningar som ingår som led i omsättningen av narkotika. Det skall också framhållas att inte endast gärningens art utan också straffvärdet, även när detta inte i sig är tillräckligt högt för att motivera ett fängelsestraff, är av betydelse för påföljdsvalet i det enskilda fallet. Ju högre straffvärdet är dess mindre krävs det för att brottslighetens art skall anses vara tillräcklig för att motivera ett fängelsestraff.

När det gäller innehav av en sådan förhållandevis begränsad mängd kokain som FS åtalats för får straffvärdet som utgångspunkt anses ligga på eller i vart fall i närheten av allmänt fängelseminimum (fjorton dagar). Annat har inte framkommit än att det i FSs fall varit fråga om innehav för eget bruk. F S har inte tidigare dömts för brott. Det saknas särskild anledning att befara att han kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet.

Brottslighetens art kan under sådana omständigheter inte anses utgöra ett tillräckligt skäl för att påföljden skall bestämmas till fängelse. FS skall därför dömas till villkorlig dom som i enlighet med huvudregeln i 30 kap. 8 § brottsbalken skall förenas med dagsböter. Antalet dagsböter bör, med beaktande av brottslighetens art, lämpligen bestämmas till nittio

(jfr NJA 1993 s. 38 och Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, 2008, s. 330 ff).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Ann-Christine Lindeblad (referent), Kerstin Calissendorff, Stefan Lindskog och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Ove Nilsson